

УДК 904:911.37:642.7–033.7(477.83)“02/03”

ЧЕРНЯХІВСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ СТОДІЛКИ I РЯТІВНІ РОБОТИ РОКІВ

Тарас МИЛЯН
Олег ОСАУЛЬЧУК
Андрій ЧОРНИЙ

*Науково-дослідний центр “Рятівна археологічна служба”
Інституту археології НАН України,
вул. Винниченка, 24, Львів, 79008, Україна,
e-mail: ras91@ukr.net*

Опубліковано матеріали досліджень поселення римського часу Стоділки I на Львівщині, розташованого над р. Верещицею, притокою Дністра. У процесі робіт було розкопано два житлово-господарські комплекси, що склалися із заглиблених жител та кількох господарських ям і відкритих вогнищ. Виявлено ліпний та кружальний посуд. Період функціонування поселення припадає на кінець III – першу половину IV ст.

Ключові слова: поселення, римський час, житлово-господарський комплекс, заглиблені житла, кераміка.

У 2004–2005 рр. експедицією Науково-дослідного центру “Рятівна археологічна служба” Інституту археології НАН України під керівництвом д-ра іст.

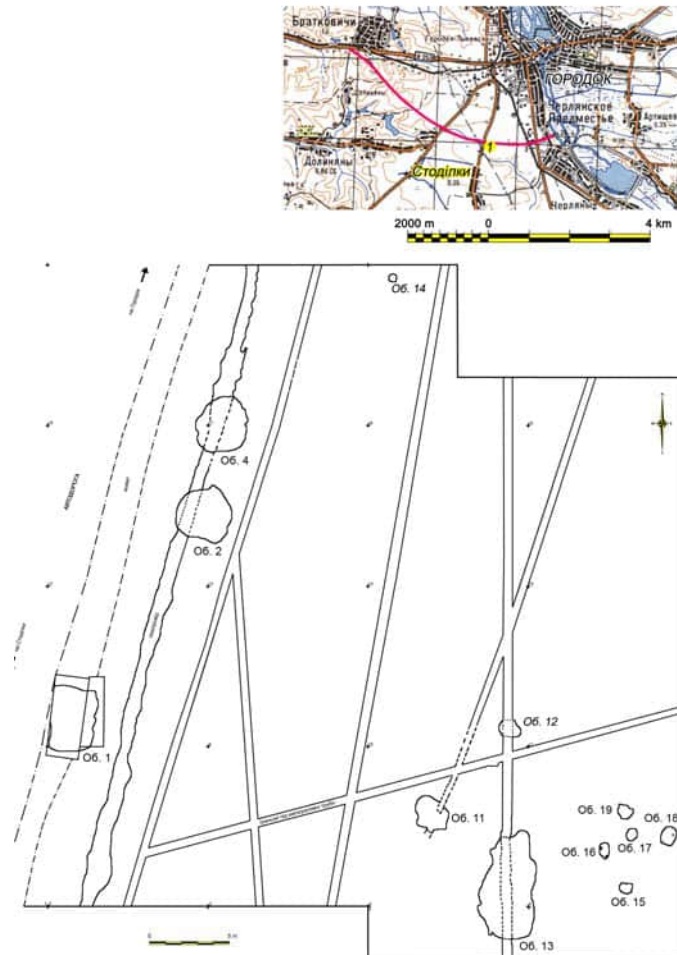


Рис. 1. Місцезнаходження пам'ятки Стоділки I (а) та план розкопу (б) масштаб 1:100000, 1:20.

Fig. 1. Location of settlement Stodilky I (a) and plan of excavation (b). scale: 1:100000, 1:20.

На пам'ятці закладено два розкопи загальною площею 1 620 м².

I, площею 1 545 м², орієнтований стінками за сторонами світу, закладений на західному схилі пагорба (рис. 1).

Стратиграфічний зріз ґрунтів у межах розкопу виглядав так. На відмітках 0,00–0,10 м відносно сучасної денної поверхні (далі – СДП) йшов дерен; 0,10–0,40 м від СДП – темно-коричневий гумусований суглинок, рештки колишнього орного шару; 0,40–0,60 м від СДП – темно-коричневі щільні суглинки із незначним вмістом органіки; 0,60–0,70 м від СДП – перехідний шар у вигляді

темно-коричневих суглинків із вкрапленнями жовтої глини. З глибини 0,70 м від СДП зафіксовано материк, представлений жовто-коричневою глиною.

У межах розкопу 1 виявлено 12 археологічних об'єктів, ще сім належали до сучасних комунікацій, тому їх вилучено із наукового опису, але при цьому збережена польова нумерація об'єктів.

Виявлені археологічні об'єкти становлять у межах розкопу дві групи. Одна з них займає північно-західну частину розкопу, а інша – південно-східну. Серед виявлених об'єктів – рештки двох заглиблених жител, навколо яких і групуються інші – господарські ями та відкриті вогнища поза межами жител. Для черняхівських поселень регіону це нечастий випадок, оскільки для більшості пам'яток таких індивідуальних господарств не вдається виділити, навіть там, де поселення досліджені великими площами. Виняток становить поселення Черепин та Ріпнів II, де окремі житла та господарські ями були пов'язані між собою у господарському відношенні [Баран, 1981, с. 22]. Цікаво, що на окремих селищах зубрицької культури на Волині, зокрема біля с. Линів також наявний такий уклад житлово-господарських об'єктів [Козак, 2008, с. 107]. Усі ці дані вказують на виділення із родової общини великих патріархальних родин та виокремлення в їхніх межах самостійних у господарському відношенні малих сімей.

Рештки заглибленого житла (' 1), було виявлено у кюветі автодороги Стоділки–Городок, у створі майбутньої автостради, під час попередніх розвідувальних робіт [Осаульчук, Миян, Войцешук, 2004]. Його центральна частина була знищена канавою, тому у результаті подальших досліджень вдалося виявити лише стіни котловану. Контур об'єкта зафіксовано на глибині 0,20–0,25 м від СДП, його обриси досить чітко виділялися на рівні материка. Житло орієнтоване кутами за сторонами світу, мало прямокутну форму, його розміри 2,5×3,0 м. Стінки котловану вертикальні, дно рівне, заглиблене відносно рівня материка на відмітку 0,65 м, а від СДП – близько 0,85 м. Відповідні аналогії відомі з поселення Бовшів II [Баран, 1981, с. 24–25]. Заповнення житла (збережена частина) характеризується певними особливостями. Це чорні суглинки зі значними вкрапленнями вугликів, обмазки, тваринних кісток та фрагментів керамічного посуду. Варто зазначити, що цей прошарок зберігся лише вздовж стінок житла на незначну відстань. Потужність його у середньому становила 0,50 м. Наступним уздовж стінок був шар темно-коричневої глини, вимішаної з чорною землею із незначним вмістом органіки, межі якого не вдалося чітко встановити у зв'язку із руйнуваннями внаслідок копання кювету. Потужність шару зменшувалася у напрямку до центру і становила у середньому 0,10–0,15 м. Після зняття двох зазначених шарів було відкрито шар чорних, щільних суглинків – долівки житла, що була підмазана глиною.

У процесі досліджень не виявлено решток опалювального пристрою, який, імовірно, був знищений кюветом. Рухомий археологічний матеріал із цієї

206 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
 споруди представлений уламками керамічного посуду – ліпного та кружального. Скупчення ліпної кераміки у житлі виявлено біля північно-східної стінки (на глибині близько 0,40–0,50 м від СДП) та південно-західної стінки (глибина 0,40–0,60 м від СДП).

За 15 м на північ–північний-схід від житла 1 виявлено дві господарські ями, які утворювали із житлом один комплекс. Це ' 2 4.

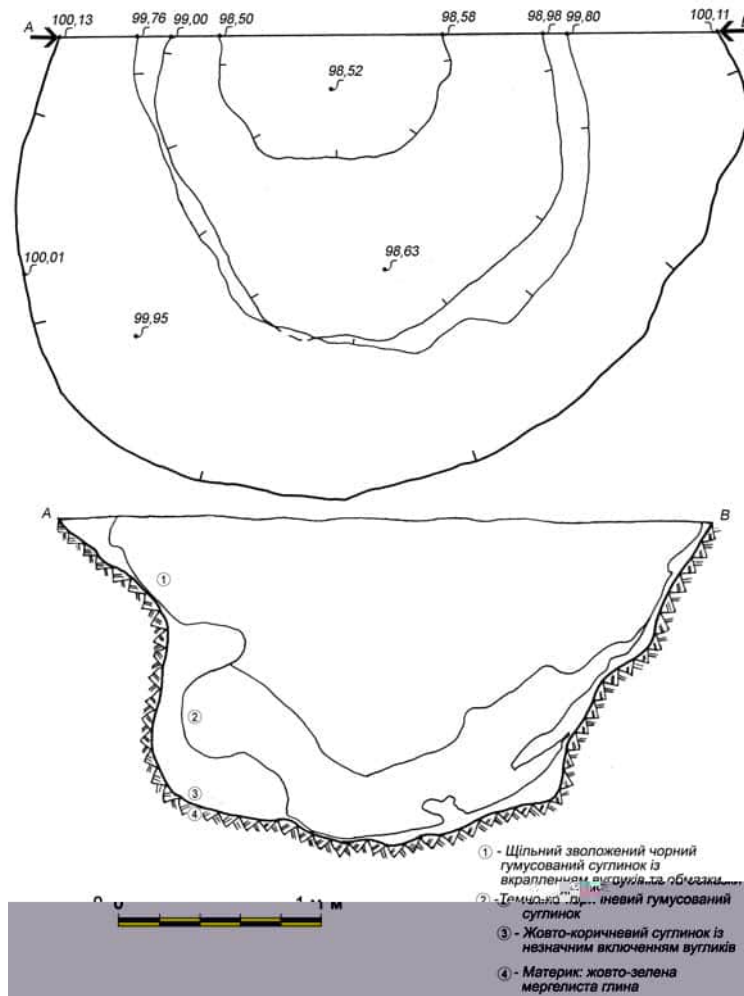


Рис. 2. План та профіль об'єкта 2. Масштаб 1:20.

Fig. 2. Plan and profile of object 2. Scale: 1:20.

' 2 – господарська яма, на рівні материка у плані мала округлу форму. Західна частина об'єкта була перетята газопроводом. У результаті вибирання заповнення вдалося встановити, що верхній діаметр ями становив 3,20 м, а найбільша глибина – 1,65 м відносно материкового рівня. Стінки ями

похилі, поступово звужуються донизу, у профілі яма мала дзвоноподібну форму (рис. 2).

Заповнення ями характеризують чорні гумусовані суглинки, щільні, перезволожені зі значним вкрапленням вугликів та невеликих фрагментів глиняної обмазки, керамічного посуду – ліпного та гончарного, фрагментами кісток тварин. Під час вибирання заповнення було зафіксовано також шар коричнево-жовтої глини, подекуди вимішаної із чорною землею. Він простежується у нижній частині об'єкта. Ймовірно, це рештки від глиняного покриття ями. У придонній частині, майже на рівні материка, виявлено кілька уламків кружальної кераміки та обмазки.

Об'єкт 4 розташований за 2 м на північ від об'єкта 2. Це рештки господарської ями, яка у плані мала округлу форму. Її діаметр становив 2,90 м,

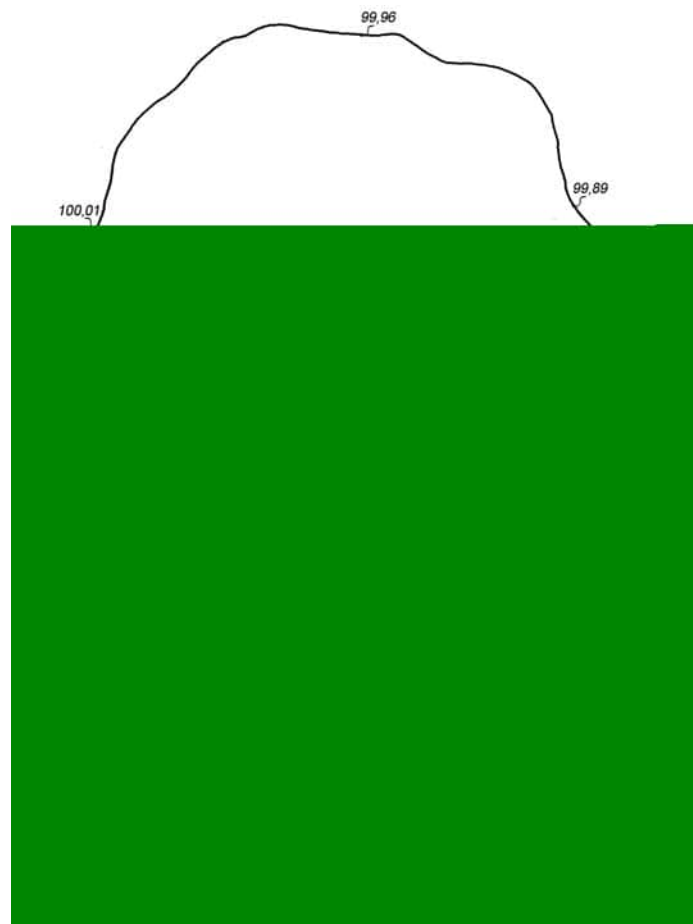


Рис. 3. План та профіль об'єкта 4. Масштаб 1:20.

Fig. 3. Plan and profile of object 4. Scale: 1:20.

208 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
глибина сягала 1,20 м. У центральній частині вона була перетята газопроводом. Стінки вертикальні. У центрі ями зафіксовано округле в плані заглиблення, яке на глибині 0,80 м від материкового рівня утворювало виступ шириною близько 0,50 м (рис. 3).

Для об'єкта характерне однорідне заповнення. Це – чорний щільний гумусований суглинок, сильно перезволожений. У ньому виявлено вкраплення вугликів та невеликих шматків глиняної обмазки. Окрім того, у заповненні трапляються уламки ліпного та кружального посуду.

Наступне скупчення археологічних об'єктів розташоване за 20 м на південний схід від попереднього. Домінантними у ньому були рештки заглибленого житла.

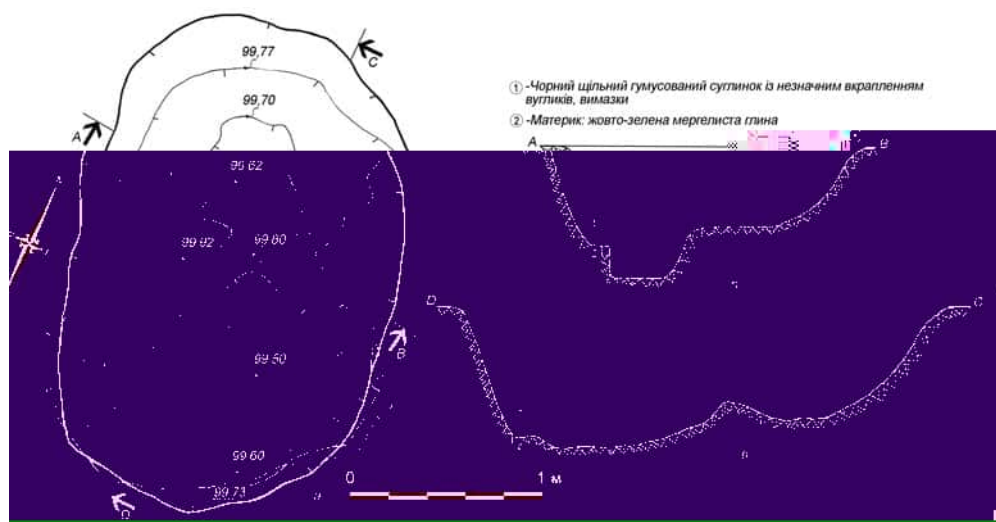


Рис. 4. План та профіль об'єкта 11. Масштаб 1:20.

Fig. 4. Plan and profile of object 11. Scale: 1:20.

13 – заглиблене житло, у плані підпрямокутної форми, орієнтоване стінками за сторонами світу. Його розміри становили 3,5×5,0 м. Стінки котловану вертикальні, дно рівне. У північній частині виявлено рештки “прибудови” шириною 0,90 м, яка прилягала до житла. З північної частини у житлі зберігся материковий виступ на всю ширину стінки. Після вибирання заповнення виявлено сліди трьох стовпових ямок. Дві з цих ямок були у “прибудові”: одна, розміром 0,20×0,30 м, у північно-східному куті, інша, розміром 0,13×0,18 м, посередині зовнішньої стінки “прибудови”. Слід від третьої ямки, діаметр якої становив 0,13 м, зафіксовано у центральній частині житла. Усі ямки були заглиблені на 0,07–0,15 м від рівня виявлення. У північній частині житла виявлено також яму овальної у плані форми. Її розміри становили 0,70×1,05 м, а глибина – 0,15 м. Глибина котловану – 0,85–0,90 м від материкового рівня, а “прибудови” – 0,2 м (рис. 5).

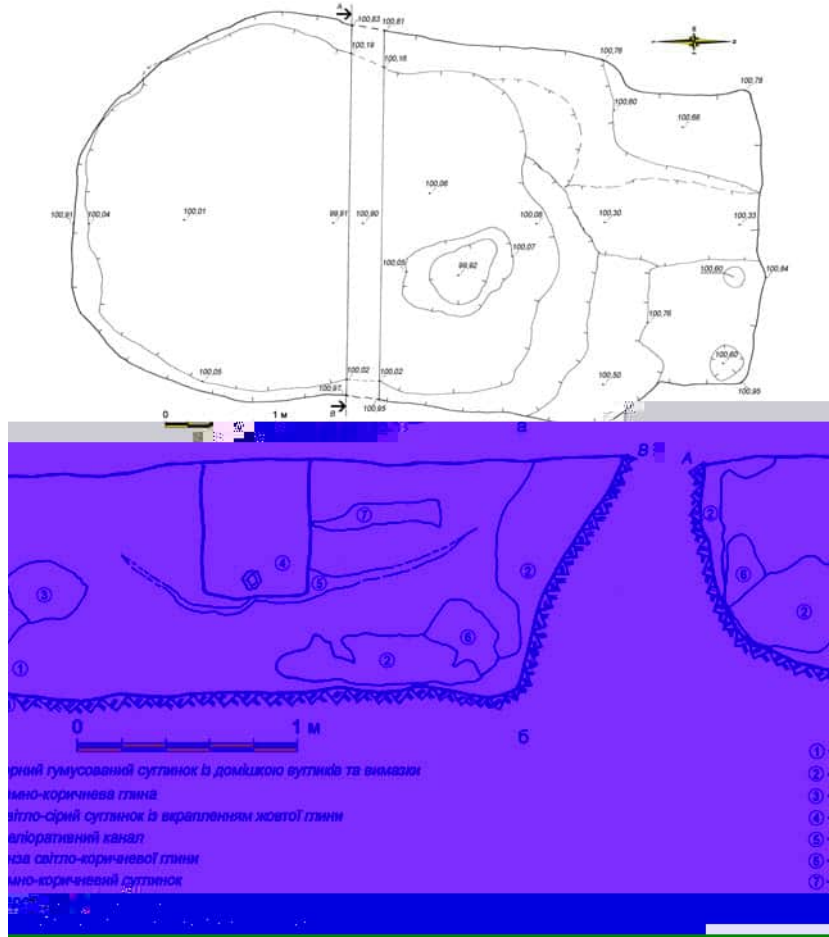


Рис. 5. План та профіль об'єкта 13. Масштаб 1:40 (а), 1:20 (б).

Fig. 5. Plan and profile of object 13. Scale: 1:40 (a), 1:20 (b).

У центральній частині житло по лінії північ–південь було прокопано меліоративною траншеєю, яка частково зруйнувала верхню частину заповнення.

Стратиграфічний зріз нашарувань у межах котловану можна охарактеризувати так. Основне заповнення становив чорний щільний гумусований суглинок зі значним вмістом вугликів, невеликих шматків глиняної обмазки, фрагментів кісток тварин та уламків керамічного посуду (ліпного та кружального). Уздовж стінок котловану були шари темно-коричневої глини із незначним вмістом землі та світло-сірого суглинку із вмістом жовтої глини (очевидно, завал бокових стінок житла). Від земляних стінок котловану їх відокремлював невеличкий прожилок чорної землі. У центральній частині житла, на позначці 0,20 м від материкового рівня, було зафіксовано завал із перепаленої глини, розміром 0,70×1,0 м та потужністю до 0,05 м. Ймовірно, це

рештки обмазки стінок житла. Основна кількість знахідок зафіксована під шаром глиняної обмазки. Долівка у житлі представлена збитими чорними суглинками потужністю 0,02–0,05 м.

За 5 м на північний захід від житла було виявлено ' **11** – рештки господарської ями. У плані вона овальної форми, розміром 1,5×2,5 м, орієнтована довшою стороною по лінії північ–південь. Стінки її були вертикальні і переходили у полого дно. Ця яма мала конструктивні особливості. Після вибирання її заповнення виявилось, що вона складається із двох частин, розділених спеціальним материковим виступом шириною 0,35 м. Обидві частини округлої форми, але заглиблені на різні рівні. Північна частина, діаметром близько 1,0 м, заглиблена на 0,5 м від рівня материка, а південна, діаметром близько 1,5 м, на 0,8 м (рис. 4).

Заповнення ями однорідне. Це – чорний щільний гумусований суглинок, із вугликами, обмазкою та фрагменти кісток тварин, деякі з них перепалені. Також у заповненні виявлено уламки ліпного та кружального посуду.

За 5 м на північ від житла розташований ' **12**. Це рештки господарської ями, у плані округлої форми, діаметром 1,10 м, глибиною 0,70 м від материкового рівня. У центральній частині вона частково зруйнована меліоративною траншеєю. Стінки ями ледь похилі, майже вертикальні, переходять у полого дно. Заповнення ями представлені чорними гумусованими щільними суглинками. У них зафіксовано вкраплення вугликів та невеликої кількості глиняної обмазки, особливо у придонній частині.

На схід від об'єкта 13 у процесі робіт виявлено компактне скупчення об'єктів зі схожими морфологічними рисами – рештки відкритих вогнищ.

' **15** – на рівні виявлення (рівень материка) зафіксовано скупчення обпаленої глини, вугликів, а також перепаленого каміння по боках. Після вибирання заповнення, у материк зафіксоване заглиблення підпрямокутної форми. Його розміри становили 0,40×0,48 м, глибина відносно рівня материка – 0,10 м.

' **16** розташований за 2 м на північний захід від попереднього. У плані він мав овальну форму і розміри 0,50×0,80 м. Заповнення аналогічне як і в об'єкті 15. Збережена частина заповнення мала лінзоподібну форму і потужність 0,03–0,08 м. У південно-східній частині вогнища виявлено великий шматок обгорілого дерева.

' **17** зафіксовано за 2,5 м на схід від об'єкта 16 та за 1,5 м на північ від об'єкта 15. Він округлої форми, діаметром 0,5 м. Заповнення його за структурою таке ж як і у попередніх випадках, у вигляді лінзи розміром 0,03–0,08×0,37 м.

' **18** розташований за 1,5 м на схід від попереднього. У плані він підпрямокутної форми, розміром 0,8×0,9 м, заглиблений у материк на 0,15–0,20 м. Зафіксовано рештки глиняного бортика по боках вогнища товщиною 0,02–0,04 м. На поверхні вогнища виявлено фрагменти перепаєених кісток. У

центральної частині зафіксовано скупчення перепаленого каміння, подекуди тісно підігнане одне до одного, яке однією із поверхонь утворювало єдину площину. Після вибирання заповнення у материку виявлено заглиблення, які могли бути рештками некам'яних конструкцій вогнища (рис. 6).

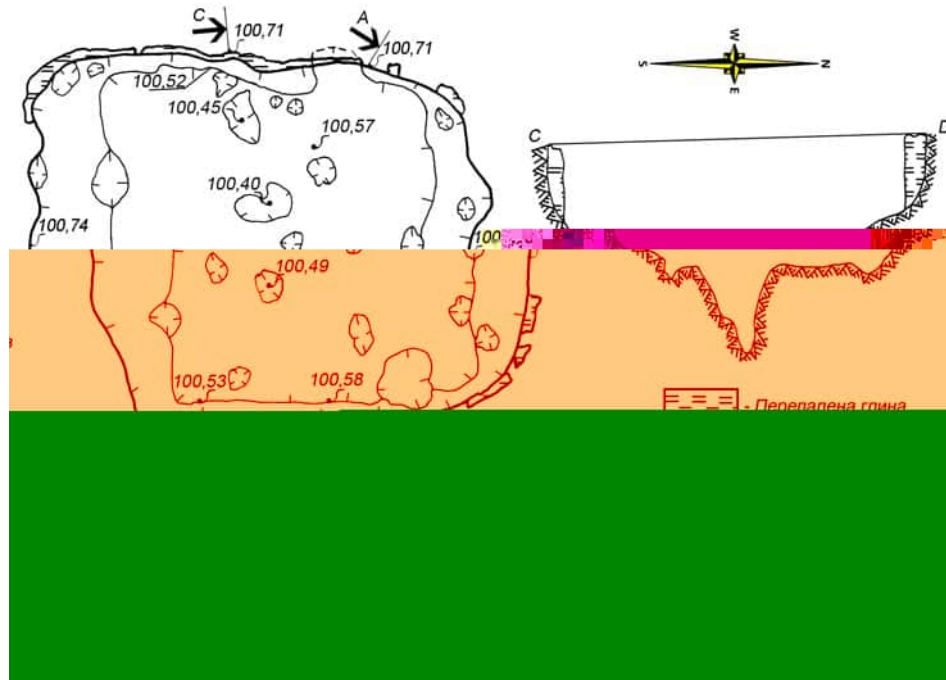


Рис. 6. План та профіль об'єкта 18. Масштаб 1:20.

Fig. 6. Plan and profile of object 18. Scale: 1:20.

' **19** був за 0,8 м на північ від об'єкта 17. На рівні виявлення (рівень материка) він представлений незначним підвищенням овальної форми, розміром 0,5–0,6×1,6 м, заповнення якого становили темно-коричневі суглинки.

У північній частині розкопу було зафіксовано слід від стовпової ямки –

' **14**. Інших стаціонарних об'єктів, до яких конструктивно він міг належати, не виявлено. Ямка мала діаметр 0,30 м і глибину 0,20 м. Її заповнення представлене чорними щільними гумусованими суглинками.

2 закладено за 45 м на захід від розкопу 1. Розкоп орієнтовано стінками за сторонами світу, довша сторона спрямована по лінії північ–південь. Загальна площа розкопу становила 74 м². Він мав Г-подібну форму і складався із двох частин. Розмір меншої становив 5×7 м, а другої 3×13 м. Отже, довша сторона мала протяжність 20 м. Розкоп охоплював західне підніжжя пагорба, на якому розміщена пам'ятка. Однак у ньому жодних рухомих або стаціонарних об'єктів дослідницькими роботами не виявлено. м

аматеріаломс здобутим під час дослід

212 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
серед якого збереглися фрагменти верхніх частин посуду, що по тулубу
досягають найбільшого діаметра. У групі кружального посуду виділяють
вироби, сформовані із глиняної маси з домішками піску або

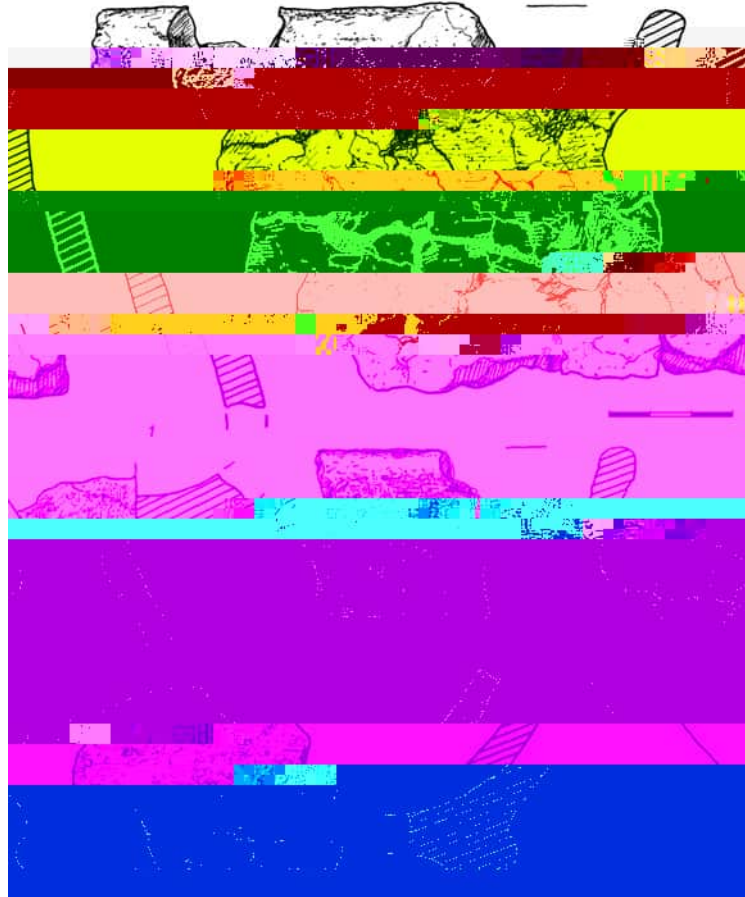


Рис. 7. Керамічний матеріал із поселення Стоділки I.
Fig. 7. Pottery from settlement Stodilky I.

Другий тип становлять горщики витягнутих пропорцій, які відрізняються від попередніх насамперед тим, що висота перевищує найбільше розширення тулуба

Миски мають домішку подрібненого шамоту, керамічне тісто щільне, із зовнішнього та внутрішнього боків добре заглажені, до полиску. Вони становлять один тип – глибокі, S подібного профілю, розхилена шийка, низькі, заокруглені вінця; високопоставлені, нахилені всередину плечика, що чітким переломом відділялися від конічно звуженої придонної частини. Один із фрагментів мав діаметр вінця 18 см, діаметр найбільшого розширення тулуба – 18–20 см.

Показовою в цьому плані є майже повністю відтворена миска, що походить із долівки об'єкта 13 (рис. 10, 4). Вона ззовні цеглястого кольору, внутрішня сторона сіро-чорна. У керамічній масі наявна домішка подрібнених крихт шамоту, проте зовнішня та внутрішня поверхні добре заглажені аж до полиску. Товщина стінок – 0,8 см, діаметр дна – 14,5 см, діаметр найбільшого розширення тулуба (плавного ребристого залому) – 24 см. Дно ледь виокремлене, плитчасте, придонна частина різко відхилена назовні та переходить у плавний зовнішній перелом, що окреслює початок ледь увігнутих плічок. Миски схожого типу характерні для кераміки

J b. 8. D _ j Z f q g Z t _ j Z a h k _ e _ g d y ^ e d b
Fig. 8. Pottery from settlement Stodilky I.

(j b. k 8, 7) ^ _ s h _ g r \ b j Z a g h g b j h k l m i Z x l Z h d h \ b. g Z f h \ j. g d Z q b g
i h q b g Z b] h l h \ e y l b a k v g, p y _ g Z y \ g Z c \ b j Z a g e r ^ b ^ ^] m l <
h d j _ f b \ b i Z ^ d Z r o g b ` g q Z k l b g Z b k l _ ` _ g k e ^ b ^ i ^ j a d b e y
a f _ g r _ g l y \ s b g b l g. h Z j Z d l _ j g h k k [e b \ p l x d Z I _] h i j h k m ^ m
Z [k h e x l i g _ j _ \ Z ` Z g a g [y _ j _ ` _ g r b j Z] f _ g l \ b] h l h \ e _ g a o ^ f m e _ g h •
d _ j Z f q g Z k b a] e Z ^ d h g Z k l h j h e h s _ g h k \ _ j o g _ l x f g k j h] h
d h e v h] r a s _ d a _ f i e y e j b r _ k f f k l y l m k d e Z d _ j Z f q g h k h Z h f r d m
^ j [g h a _ j g b k l k h d m a h \ g r i g h \ _ j o g y ^ i h \ ^ r g h j k l d Z
= h j s b d l a Z c f Z x l g _ q b k e _ g j g m i m k _ j _ ^ d j m ` Z e v g h j k m ^ m
A [_ j _ ` _ n g Z] f _ g l Z x l v ^ o b e g Z a h \ i g h l h \ s _ g h a \ b g m h ^ Z l d h \ h
l Z d h k h ^ n h j f h \ Z g g p y _ r b c d Z ^ ^ e _ g Z e q h g Z e i g d h g q g b f



Рис. 9. Керамічний матеріал із поселення Стоділки I.

Fig. 9. Pottery from settlement Stodilky I.

пружком (рис. 8, 3; 9, 2). До горщиків із біконічним профілем тулуба (2 тип другої підгрупи за В. Бараном [Баран, 1981, с. 90]) належить фрагмент боковини із зазначеним біконічним переломом (рис. 9, 4). Ці знахідки мають у складі керамічного тіста домішку дрібнозернистого піску та, відповідно, шорстку поверхню.

Окрім того, виділяється фрагмент легко відведених назовні вінець із невисокою шийкою, що характеризується потовщенням при завершенні.

Серед прийомів орнаментації горщиків на плічках наявні рельєфні валики, розчленовані косими насічками.

До фрагментів вази належать боковини із основою тіла стрічкової ручки (рис. 10, 3). Зважаючи на те, що вази найчастіше виготовлені без ручок, можна вважати, що наш фрагмент за розмірами належить до особливого типу із трьома ручками. Діаметр найбільшого розширення тулуба сягає 32–34 см, до того ж текстура керамічного тіста може вказувати саме на столове призначення цього фрагмента посуду.

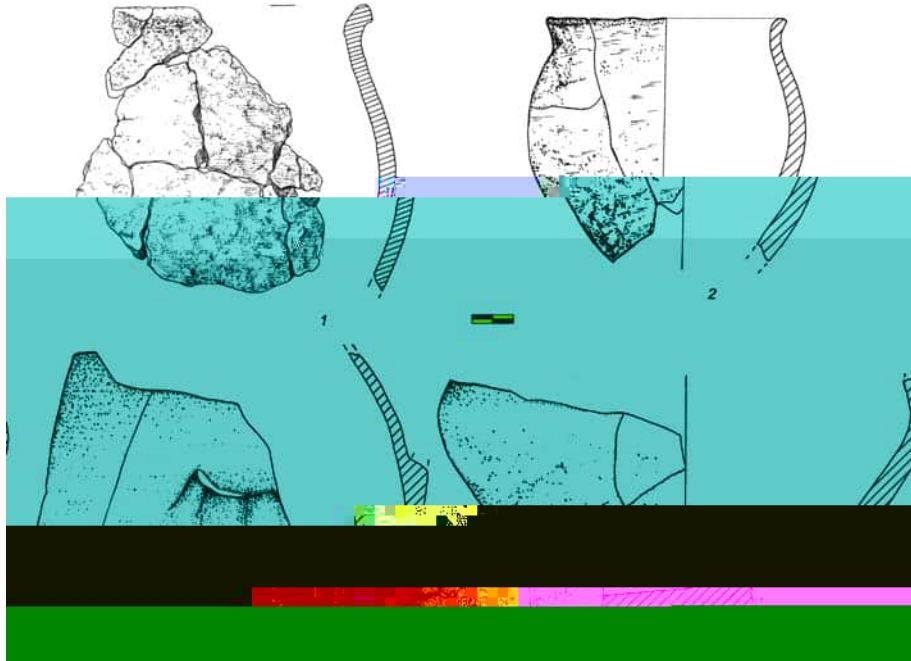


Рис. 10. Керамічний матеріал із поселення Стоділки I.

Fig. 10. Pottery from settlement Stodilky I.

Якщо вважати вазами великі як миско-, так і горщикоподібні вироби, то очевидно, що, крім представницького та святкового характеру (наприклад, зберігання напоїв), у них ще також зберігали і припаси. У Подністер'ї відомі лише три фрагменти таких ваз – на поселеннях Ріпнів II та Бовшів II (5 тип мисок-ваз за В. Бараном [Баран, 1981, с. 86]). Цей тип ваз, на думку Б. Магомедова, становить специфічну особливість керамічного комплексу черняхівської культури [Магомедов, 2001, с. 105].

Частиною глека був фрагмент темно-сірого кольору, виготовлений із віддуленого тіста, у якого добре розвинута вертикальна шийка (довжина 4 см), вінця розвинуті, відхилені назовні, незначно потовщені та косо відформовані, діаметр горла 12 см, ручка не збереглася, простежено перехід до боковини.

Найчисленнішу категорію кружальних виробів на пам'ятці становлять миски. Збережені верхні частини дають змогу розподілити їх на посудини із біконічним профілем (зовнішнім заломом) та плавним переходом боковини у плічко. Вони представлені відкритими (коли діаметр вінця перевищує діаметр зовнішнього залому) та закритими (діаметр вінця менший від перелому боковини) типами (рис. 8, 9, 10, 11).

218 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
косих ліній, нанесених на плічках миски. Подібне оздоблення засвідчено також на невеликому фрагменті боковини, очевидно столової посудини, але у вигляді штрихування лініями товщиною 0,2 см.

Денця усіх кружальних виробів переважно однорідні та розміщені на кільцевому піддоні (рис. 8, 7, 9, 6), хоча трапляються поодинокі приклади плоских невиділених днищ (рис. 8, 6).

До категорії виробів з металу належать фрагменти лез ножів, клиноподібних у перерізі, із прямою спинкою, довжина збережених частин 5,5×1,0 см та 4×1 см.

Отже, проведений аналіз рухомого археологічного матеріалу дає змогу датувати пам'ятку. На жаль, у поданій колекції нема чітких хронологічних індикаторів, які б дали змогу вийти на абсолютні дати, проте чітко розроблена хронологічна колонка археологічних культур Подністер'я першої половини I тисячоліття н. е., до яких відноситься і черняхівська, достатня кількість керамічного матеріалу, який містить у собі хронологічні ознаки, аналогії з іншими черняхівськими пам'ятками дають підстави досить упевнено визначити хронологію поселення в межах середини/кінця III – першої половини IV ст.

Спостереження за кількісним співвідношенням ліпної та кружальної кераміки і технологічними особливостями останньої, які зробив свого часу у процесі дослідження черняхівських поселень В. Баран, дали змогу стверджувати, що таке співвідношення в об'єктах поселень черняхівської культури не може слугувати хронологічним критерієм, оскільки не у всіх випадках воно чітко співвідноситься із хронологічними індикаторами. Більше даних для визначення хронології пам'яток дає співвідношення різних груп кружального посуду. В об'єктах кінця III–IV ст., або переважно IV ст. (третій хронологічний етап) у групі кружальної кераміки збільшується кількість посуду зі значними домішками піску та шорсткою поверхнею, який, окрім горщиків, містить уламки великих піфосоподібних посудин. Натомість у раніших об'єктах важко встановити якісь закономірності у комплексі кераміки. Проте тут, на основі кореляції датуючих знахідок з відповідними комплексами житлових та господарських споруд, до яких вони належать, кількісно переважає кружальна кераміка, виготовлена із добре відмуленої глини із гладкою поверхнею [Баран, 1981, с. 133–147]. Додамо також, що в об'єкті 13 *in situ* зафіксовано миску зубрицької культури, що передує у цьому регіоні черняхівській.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баран В. Д. Черняхівська культура. За матеріалами верхів'я Дністра і Західного Бугу. – К., 1981. – 263 с.
2. Заключення про погодження вибору земельної ділянки під будівництво автомобільного шляху в обхід м. Городка на ділянці Черляни–Братковичі від 1 червня 1992 р. / Додаток: Івановський В., Филитчук М. Науково-інформаційний звіт про проведення пошукових археологічних обстежень в зоні будівництва

- автомобільного шляху в обхід м. Городка на ділянці Черляни–Долиняни–Братковичі // Наук. архів НДЦ “Рятівна археологічна служба” ІА НАН України. – Львів, 1992. – 5 с.
3. *Козак Д. Н.* Пшеворська культура у Верхньому Подністров’ї та Західному Побужжі. – К., 1984. – 131 с.
 4. *Козак Д. Н.* Венеди. – К., 2008 – 470 с.
 5. *Козак Д., Войцещук Н., Миян Т., Осаульчук О.* Дослідження поселення пізньоримського часу Стоділки-I на Львівщині // АДУ 2005–2007 рр. / за ред. Н. Гаврилюк. – К.; Запоріжжя, 2007. – Вип. 9. – С. 34–36.
 6. *Магомедов Б.* Черняховская культура. Проблема этноса. – Lublin, 2001. – 290 с.
 7. *Максимов Е.* Зарубинецкая культура на территории УССР – К., 1982. – 182 с.
 8. *Осаульчук О., Миян Т., Войцещук Н.* Звіт про підсумки пам’ятко-охоронних археологічних робіт (суцільних археологічних вишукувань) в зоні будівництва об’їзної автомобільної дороги Черляни–Братковичі (Львівська область) у 2004 р. // Наук. архів НДЦ “Рятівна археологічна служба” ІА НАН України. – Львів, 2004.– 32 с.

Стаття: надійшла до редакції 15.10.2011
прийнята до друку 10.11.2011

ЧЕРНЯХОВСКОЕ ПОСЕЛЕНИЕ СТОДИЛКИ I